

ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

©2020 БОГМА О. С., САВЧЕНКО В. І.

УДК 336.221.4(477)

JEL: H21

Богма О. С., Савченко В. І. Обґрунтування шляхів оптимізації податкової системи в Україні

Реформування й оптимізація податкової системи сьогодні є одним із пріоритетів соціально-економічних трансформацій в Україні, що має надважливе значення для функціонування вітчизняного бізнесу, держави та суспільства в цілому. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад оптимізації вітчизняної податкової системи, що виступає обов'язковою умовою забезпечення сталого макроекономічного розвитку на базі ефективних фіскальних перетворень. У теоретико-методичній площині досліджено позиції нашої країни в деяких міжнародних рейтингах, що дозволило встановити потребу в удосконаленні оподаткування в Україні. На основі використання системного підходу запропоновано сукупність заходів, яких потрібно вжити для оптимізації податкової системи України, що виступає інструментом активізації розвитку вітчизняного бізнесу, оздоровлення інвестиційного клімату, зміцнення позицій України на міжнародній економічній арені та у глобальних рейтингах. Встановлено необхідність реалізації обґрунтованої та комплексної реформи податкової системи з чітким розумінням макроекономічних наслідків податкових змін замість окремих точкових трансформацій у податковій площині. Перспективним напрямком подальших досліджень є оцінка результативності відповідних податкових ініціатив на предмет наслідків податкових змін для економіки, держави та дотримання загальносуспільних інтересів.

Ключові слова: податок, податкова система, оптимізація, реформування, податкове навантаження, оподаткування, податкове адміністрування.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-299-305>

Бібл.: 16.

Богма Олена Сергіївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської та страхової справи, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів Міжрегіональної академії управління персоналом (вул. Фрометівська, 2, корп. 2, Київ, 03039, Україна)

E-mail: bogma_e_s@ukr.net

Савченко Владислав Ігорович – генеральний директор, ТОВ «PowerCode» (вул. Велика Васильківська, 72, оф. 42, Київ, 03150, Україна)

E-mail: Vlad.powercode@gmail.com

УДК 336.221.4(477)

JEL: H21

Богма Е. С., Савченко В. И. Обоснование путей оптимизации налоговой системы в Украине

Реформирование и оптимизация налоговой системы сегодня являются одними из приоритетов социально-экономических трансформаций в Украине, имеющих важнейшее значение для функционирования отечественного бизнеса, государства и общества в целом. Целью статьи является обоснование теоретических основ оптимизации отечественной налоговой системы, что выступает обязательным условием обеспечения устойчивого макроэкономического развития на базе эффективных фискальных преобразований. В теоретико-методической плоскости исследованы позиции нашей страны в некоторых международных рейтингах, что позволило установить потребность в совершенствовании налогообложения в Украине. На основе использования системного подхода предложена совокупность мер, которые необходимо принять для оптимизации налоговой системы Украины, что выступает инструментом активизации развития отечественного бизнеса, оздоровления инвестиционного климата, укрепления позиций Украины на международной экономической арене и в глобальных рейтингах. Установлена необходимость реализации обоснованной и комплексной реформы налоговой системы с четким пониманием макроэкономических последствий налоговых изменений вместо отдельных точечных преобразований в налоговой плоскости. Перспективным направлением дальнейших исследований является оценка результативности соответствующих налоговых инициатив на предмет последствий налоговых изменений для экономики, государства и соблюдения общественных интересов.

Ключевые слова: налог, налоговая система, оптимизация, реформирование, налоговая нагрузка, налогообложения, налоговое администрирование.

Библ.: 16.

Богма Елена Сергеевна – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов, банковского и страхового дела, Учебно-научный институт менеджмента, экономики и финансов Межрегиональной академии управления персоналом (ул. Фрометовская, 2, корп. 2, Киев, 03039, Украина)

E-mail: bogma_e_s@ukr.net

Савченко Владислав Игоревич – генеральный директор ООО «PowerCode» (ул. Большая Васильковская, 72, оф. 42, Киев, 03150, Украина)

E-mail: Vlad.powercode@gmail.com

UDC 336.221.4(477)

JEL: H21

Bohma O. S., Savchenko V. I. Substantiating the Ways to Optimize the Tax System in Ukraine

Reforming and optimizing the tax system today are among the priorities of socio-economic transformations in Ukraine, which are the most essential for the functioning of national business, the State and society as a whole. The article is aimed at substantiating the theoretical basis of optimization of the domestic tax system, which is a prerequisite for ensuring sustainable macro-economic development on the basis of efficient fiscal transformations. In the theoretic and methodical plane, the authors examine the positions of our country in some international rankings, which helped to determine the need to improve taxation in Ukraine. Based on the use of system approach, a set of measures that need to be taken to optimize Ukrainian tax system is proposed, which be an instrument to activate the development of national business, improve the investment climate, strengthen Ukraine's position in the international economic arena and global rankings. The need to implement a reasonable and comprehensive reform of the tax system with a clear understanding of the macro-economic consequences of tax changes instead of separate occasional changes in the tax plane is determined. A promising direction of further research would be evaluating the impact of relevant tax initiatives in terms of the impact of tax changes on the economy, the State and provision of social interests.

Keywords: tax, tax system, optimization, reform, tax burden, taxation, tax administration.

Bibl.: 16.

Bohma Olena S. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Finance of the Interregional Academy of Personnel Management (Bldg 2, 2 Prometivska Str., Kyiv, 03039, Ukraine)

E-mail: bogma_e_s@ukr.net

Savchenko Vladyslav I. – General Director, PowerCode LLC (office 42, 72 Velyka Vasylykivska Str., Kyiv, 03150, Ukraine)

E-mail: Vlad.powercode@gmail.com

На сьогоднішній день можна стверджувати, що стійкість розвитку економіки будь-якої країни безпосередньо пов'язана з якістю побудови та ефективністю функціонування її податкової системи.

В умовах вітчизняного сьогоднішнього дня слід констатувати, що побудована в Україні податкова система недостатньо ефективно виконує покладені на неї функції, а саме, не в повному обсязі забезпечує державу фінансовими ресурсами для покриття видатків бюджетів різних рівнів і виконання покладених на них функцій, не сприяє стійкому розвитку економіки, не стимулює розвиток підприємництва та соціально-економічні перетворення в країні в цілому.

Таким чином, сучасна податкова система України потребує заходів оптимізації. При цьому, враховуючи величезний потенціал, які останні мають на активізацію економічного зростання країни, питання оптимізації оподаткування постійно знаходяться в центрі уваги урядових, політичних і ділових кіл.

Проблеми побудови, визначення ефективності й оптимізації податкових систем різноманітних країн у цілому та України зокрема досліджувалися в наукових працях таких відомих зарубіжних і вітчизняних економістів, як А. Ауербах, П. Бечко, М. Білик, Дж. Б'юкенен, О. Василик, Т. Гоббс, М. Кучерявенко, А. Лаффер, Д. Норт, В. Опарін, В. Парето, П. Самуельсон, А. Сміт, А. Соколовська, Дж. Стігліц, Дж. Тобін, В. Федосов, С. Фішер, С. Юрій та ін. Однак, враховуючи той факт, що вітчизняна податкова система потребує реформування, питання оптимізації процесів оподаткування в Україні потребують більш детального розгляду.

Для підтвердження необхідності оптимізації податкової системи України наведемо позиції нашої країни в деяких міжнародних рейтингах:

1. Так, наприклад, в рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2019 р. (The Global Competitiveness Report 2019) за розміром ставки податку на оплату праці Україна посіла 124 місце зі 141, продемонструвавши падіння на 70 пунктів [15].

2. Згідно з рейтингом Paying Taxes 2019, загальне податкове навантаження в Україні підвищилося з 37,8% у 2018 р. до 41,7% у 2019 р. (зростання на 11 позицій) і перевищує загальне податкове навантаження в Європейському Союзі (40,5%) і загальний світовий показник (39,6%) [14].

3. У рейтингу Doing Business 2019 за показником сплати податків ми займаємо 54 позицію проти 43 позиції у 2018 р., втративши, таким чином, 11 пунктів [13].

Як бачимо, оподаткування в Україні потребує вдосконалення, при цьому вважаємо, що сьогодні найбільш реальним сценарієм для України виступає зниження податкового тиску за певними напрямками з обов'язковим паралельним вжиттям заходів щодо розширення бази оподаткування. Отже, заходи, яких, на нашу думку, потрібно вжити для оптимізації податкової системи України, такі:

1. *Запровадження прогресивного оподаткування доходів як інструменту балансування рівня доходів і реалізації принципу справедливості.*

Так, зараз в Україні ставка податку на доходи фізичних осіб єдина для всіх, у той час як у багатьох розвинутих країнах вона прогресивна і може суттєво варіюватися залежно від рівня доходів громадянина.

Так, наприклад, прогресивну схему оподаткування мають такі країни, як Мексика, Канада, Італія, Іспанія, Норвегія, Китай; прогресивну з неоподаткованим мінімумом – США, Бразилія, Німеччина, Франція, Великобританія, Швеція, Таїланд, Австралія [8].

Відзначимо, що сьогодні податки на доходи (на прибуток підприємств і на доходи фізичних осіб) займають приблизно 25% податкових надходжень до бюджету України, при цьому приблизно 47% податкових надходжень становить ПДВ, який сплачує кожний кінцевий споживач товарів. Проте слід врахувати, що за своєю сутністю ПДВ є регресивним податком, адже об'єктом оподаткування виступає не дохід, а споживання. Отже, чим більший обсяг доходів має людина, тим менший обсяг своїх коштів, порівняно з біднішими людьми, вона витрачає на споживання. Так, у своєму дослідженні «Походження податкових систем: французько-американське порівняння» Кімберлі Морган і Моніка Прасад (К. Morgan, М. Prasad) ще у 2009 р. довели, що податкові системи, основані на прямих податках (тобто на оподаткуванні доходів), є набагато більш справедливими та краще справляються зі зменшенням розбалансованості в системі, ніж податкові системи, основані на непрямих податках (наприклад, на ПДВ) [7; 16].

Сьогодні в Україні оподаткування доходів населення становить 19,5% (18% власне податок на доходи і 1,5% військовий збір). Вважаємо, що в період

трансформації та проведення реформ доцільним є поступове зниження показника до 10%. На цьому етапі ставку оподаткування доходів доцільно встановити на єдиному для всіх рівні, що, з одного боку, не ускладнюватиме податкову систему, а, з іншого боку, матиме позитивний вплив на якість податкової дисципліни. Паралельно із цим слід розробити та запровадити систему заходів з мінімізації податкових лазівок і звільнень від сплати податків.

На наступному етапі, критеріями якого мають бути стабільні темпи зростання економіки та збільшення ВВП, доцільно встановити прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб. При цьому, це може бути досить помірною прогресією у розмірі 5–10% до базової ставки оподаткування доходів. Вважаємо, що при встановленні помірної прогресії ухилення від сплати податків, за умов належного податкового контролю, буде не доцільним. З іншого боку, прогресивна шкала дозволить дотриматися принципу справедливості в оподаткуванні доходів і збалансувати надходження до дохідної частини бюджету. Поряд із цим, слід обов'язково проводити заходи, спрямовані на недопущення виникнення нових і ліквідацію наявних схем ухилення від оподаткування. В іншому випадку існує ризик того, що запровадження прогресивної шкали оподаткування призведе лише до зростання податкового тягаря для топових працівників, що мають високий рівень оплати праці, не порушують податкове законодавство та в повному обсязі сплачують податки до бюджету.

2. Тотальна реформа ПДВ:

- ✦ зосередити увагу на стимулюванні переробних галузей економіки замість сировинних. Наприклад, поетапно (протягом 3–5 років) відмінити відшкодування ПДВ підприємствам, що експортують продукцію з низьким рівнем доданої вартості (сировина, напівфабрикати). Поряд із цим мають бути розроблені та реалізовуватися державні програми підтримки підприємств (інформаційної, бюджетної, податкової, кредитної, інфраструктурної, технічної тощо) з виробництва продукції з високим рівнем доданої вартості. Саме такі виробництва і варто підтримувати з точки зору зростання вітчизняного експорту та збільшення рівня валютних надходжень;
- ✦ не можна не погодитися з висновками досліджень Інституту соціально-економічної трансформації щодо того, що побудована в Україні система адміністрування ПДВ є однією з найбільш обтяжливих для платників податків з-поміж інших світових країн. Отже, враховуючи адміністративний тягар та історичну високу корупційність податку, проблематика втрат бюджету внаслідок численних схем ухилення від сплати ПДВ має високий рівень актуальності та потребує вирішення [4];

- ✦ звільнити вітчизняні підприємства від витрат часу на відшкодування ПДВ на капітальні інвестиції внаслідок його ліквідації.

3. Заміна податку на прибуток податком на виведений капітал.

Наріжним каменем цього податку виступає ідея про те, що прибуток підприємства не обкладається податком до тих пір, доки він обертається на самому підприємстві, а не виплачується у вигляді дивідендів та прирівняних до них платежів. Переваги такого підходу такі [3]:

- ✦ створення стимулів для ділової та інвестиційної активності. Так, досвід країн, де запровадили податок на виведений капітал, вказує на збільшення ВВП у середньому на 1,5% у рік;
- ✦ зникнення необхідності в підприємстві у занижуванні власних фінансових результатів, що, зокрема, призводить до збільшення прозорості звітності та зростання інвестиційної привабливості суб'єктів економіки для потенційних інвесторів;
- ✦ зміна змісту роботи фіскальних органів, які повинні будуть лише контролювати факт наявності операцій, які обкладаються податком на виведений капітал;
- ✦ запровадження європейських механізмів контролю за податковою базою, що наближує Україну до гармонізації з європейськими стандартами оподаткування.

При цьому слід врахувати значне падіння доходів бюджету, яке ми неминуче отримуємо після ліквідації податку на прибуток. Прогнозований «режим збитків» може тривати 2–3 роки. За різними оцінками, сума недоотримань бюджету за рік складе 30–70 млрд грн, якщо казати про оптимістичний прогноз, і 80–100 млрд грн – за песимістичного прогнозу [9; 12]. Враховуючи цей факт, обов'язковою умовою запровадження податку на виведений капітал є завчасне виявлення та своєчасне використання наявних компенсаторів втрат доходів бюджету. До таких компенсаторів можна віднести, наприклад, ліквідацію тіньових імпорتنих схем на митниці або боротьбу з тіньовими галузями економіки.

4. *Запровадження помірною податкового навантаження на фонд оплати праці.* Адже його сучасний рівень – 41,5% (з яких 22% складає єдиний соціальний внесок, 18% – податок на доходи фізичних осіб та 1,5% – військовий збір) – призводить до наявності значного розміру тіньового ринку праці, коли майже кожний третій українець працює в тіні. Отже, що можна зробити:

- ✦ зменшити єдиний соціальний внесок до 15%, посиливши відповідальність роботодавців за порушення трудового законодавства;
- ✦ об'єднати ЄСВ і ПДФО в один податок (сумарно 25%). Цим шляхом свого часу пішла

Грузія, об'єднавши у 2008 р. соціальний податок з прибутковим за загальною ставкою 25%, а у 2009 р. – за ставкою 20% [2]. Такий крок зменшить податковий тягар на фонд оплати праці, що, своєю чергою, створить стимули для виведення з тіні ринку праці через відсутність необхідності у приховуванні заробітної плати та легалізації трудових відносин. При цьому об'єднати ПДФО та ЄСВ у єдиний податок можна не одразу, а поступово, наприклад протягом 3–4 років.

На підтвердження доцільності запропонованого кроку хотілося б відзначити, що дослідження Світового банку вказують на те, що зниження податків на фонд заробітної плати та прибуткових податків може стимулювати інвестиції та зайнятість [10], що як ніколи потрібне нашій країні.

5. *Удосконалення процедур оподаткування нерухомого майна.* Так, доцільним є переведення прив'язки податку з м² на оцінну вартість житла та його вік. Старі «хрущовки» та «чешки» взагалі звільнити від сплати податку.

6. *Запровадження податкової амністії як інструменту детінізації економіки.* За розрахунками експертів, указаний крок має потенціал дати зростання ВВП 3–5% у рік [5].

7. *Запровадження посімейного оподаткування,* за якого особи, які проживають разом і ведуть спільне господарство, можуть декларувати свої сукупні доходи, поряд із цим використовуючи податкові вирахування, на які, згідно із законом, кожна з них має право для зменшення загальної суми оподаткованого доходу. Посімейне оподаткування можна запровадити як альтернативу індивідуальному, за якої право вибору залишається за кожним платником податків. При цьому варто розширити перелік податкових вирахувань, на які мають право українці, шляхом включення до їх кількості освітніх програм, програм лікування й охорони здоров'я, відпочинку в межах України, купівлі товарів українського виробництва тощо [5].

8. *Вдосконалення оподаткування малого та середнього бізнесу:*

- ✦ в ЄС малий бізнес визнаний основою економіки. В Україні малий і середній бізнес забезпечує 79% робочих місць, створюючи при цьому лише 15% ВВП. Водночас, при низькій якості податкового адміністрування, малий і середній бізнес несе значно більші витрати на дотримання податкового законодавства порівняно з великим бізнесом. Експерти МВФ підрахували, що за таких умов продуктивність малих і середніх підприємств становить лише 50% від продуктивності великих, при цьому співвідношення витрат на дотримання податкового законодавства до виручки для МСБ на 117% вище, ніж для великих підприємств [1].

Саме тому доцільно оптимізувати систему оподаткування малого та середнього бізнесу:

- ✦ за прикладом Грузії знизити податок для малого бізнесу до 1%, відмовитися від практики попередньої виплати податків, ліквідувати для малого підприємництва зайві бухгалтерські операції [2], що може виступити потужним інструментом виведення підприємств малого бізнесу з тіні, де вони переважно і знаходяться зараз;
- ✦ запровадити для малого підприємництва поняття «сімейна зайнятість» і встановити неоподатковуваний мінімум, наприклад у розмірі 2 млн грн (без сплати податків і подання звітів до досягнення зазначеного рівня). Мета: повне виведення малого бізнесу з тіні. При цьому ввести заборону на використання вказаної системи для заводів, торговельних мереж і т. п. для уникнення ухилення від податків як ФОП.

9. *На законодавчому рівні встановити заборону введення нових податків чи підвищення податкових ставок діючих без проведення національного референдуму,* що гарантуватиме стабільність податкового поля та підвищить привабливість вітчизняних підприємств для іноземних інвесторів.

10. *Ввести податок на розкіш (надприбуток)* – літаки, яхти, особняки та інші предмети розкоші (наприклад, податок на майно вартістю від 500 тис. – 1 млн дол.).

11. *Для самозайнятого населення ввести поняття «сімейна зайнятість» і встановити неоподатковуваний мінімум,* наприклад у розмірі 1–2 млн грн на одного працюючого (для доходів нижче встановленого мінімуму зробити нульове оподаткування та скасувати звітність). При цьому доцільно ввести вибіркові перевірки вказаного типу зайнятості. Мета: вивести сектор самозайнятості з тіні та знизити соціальні витрати держави. Досвід розвинених країн переконливо доводить ефективність такого підходу.

12. *Встановити неоподатковуваний мінімуми доходів громадян, мікро- і малого бізнесу на обґрунтованому пороговому рівні.* За даними Світового банку, неоподатковуваний мінімуми є надзвичайно важливими для досягнення цілей справедливості. Зокрема, вони проявили себе як важливий фактор захисту платників податків з низьким рівнем доходів [10].

13. *Ввести податок на велику спадщину* – наприклад, до 50% від успадкованого майна вартістю від 10 млн дол. Цей податок слід розглядати не стільки з точки зору поповнення бюджету, скільки з точки зору необхідності показати платникам податків справедливості існуючої системи оподаткування.

У цілому слід зауважити, що коли мова заходить про оподаткування, не таку вже й велику роль відіграє величина податків – наскільки вони високі або низькі – адже приклади багатих й успішних країн можна знайти як з низькими податками, так і з ви-

сокими. Набагато більш важливими є легкість сплати податків для пересічних громадян та бізнесу; те, наскільки ефективно вони використовуються, та обґрунтованість і відповідність розміру податків рівню економічного розвитку країни. Тому вважаємо, що на сьогоднішньому етапі наша країна потребує обґрунтованого зниження загального податкового навантаження, максимального спрощення процедур сплати податків, удосконалення процедур податкового адміністрування.

Також варто звернути увагу на таке:

- ✦ максимальне спрощення податкової звітності за основними видами податків;
- ✦ сьогодні вітчизняна податкова система стимулює сировинні галузі та, навпаки, стримує зростання галузей з високою доданою вартістю. Наприклад, харчова, фармацевтична та хімічна промисловість, автомобілебудування та нафтопереробка, які виробляють продукцію з високою доданою вартістю, значно більше обкладені податками порівняно із сировинними галузями (наприклад, видобувна галузь і сільське господарство). Як наслідок, основу українського експорту товарів складає сировина, а саме, продукти металургії, сільського, лісового, рибного господарства, металеві руди та корисні копалини [11]. Таким чином, реформа податкової системи має бути спрямована, у тому числі, на те, щоб всіяко стимулювати виробництво в Україні товарів з високою доданою вартістю;
- ✦ якщо вести мову про зростання податкових надходжень до бюджету України, варто не оминати увагою проблематику податкової реєстрації. Перш за все, працювати потрібно в напрямі створення максимально сприятливих умов для того, щоб вітчизняний бізнес (наприклад, підприємства сфери ІТ) інкорпорувався в Україні;
- ✦ спрощення процедури сплати податків, що вже стало світовим трендом у реформуванні оподаткування. Так, наприклад, в Україні необхідно витратити 328 годин, щоб сплатити податок на прибуток, ПДВ, податок на доходи фізичних осіб і соціальні внески. В Естонії для цього треба витратити 50 годин, у Росії – 168, у США – 175 годин, у Німеччині – 218 [11]. Отже, нам варто працювати над спрощенням процедур податкового обліку (скорочення часу на його ведення, зменшення кількості форм податкової звітності, спрощення й уніфікація правил); повним переходом до електронного документообігу й електронних та блокчейн-технологій адміністрування податків; автоматизацією процесів взаємодії платників податків з фіскальними органами;
- ✦ згідно з дослідженнями Світового банку, важливим елементом податкової реформи та досягнення сталого економічного зростання країни є створення фіскального простору, тобто можливості уряду збільшувати або скорочувати податки без нанесення шкоди стійкості його фінансового становища. Відзначимо, що у видатковій частині бюджету фіскальний простір може бути створено за допомогою перерозподілу витрат з малозначущих програм на програми, які здійснюють більший вплив на економічне зростання або поліпшення ефективності державних витрат. У дохідній частині фіскальний простір може бути створено за допомогою розширення бази оподаткування, підвищення податкових ставок або залучення грантів [10]. При цьому, говорячи про Україну, не можна не згадати вкрай низьку продуктивність державних витрат, про що красномовно говорить збитковість, наприклад, залізниць, аеропортів, портів тощо. І це вже не кажучи про вкрай високі витрати споживання, тобто соціальні виплати та обслуговування державного боргу. А це означає, що гроші, які держава з успіхом могла б вкладати в програми розвитку власної інфраструктури, що виступає потужним фактором економічного зростання (у т. ч. і від збільшення податкових надходжень), ми проїдаємо. Отже, необхідно ввести жорсткий контроль і відповідальність державного апарату за нецільове (неефективне) використання державних коштів;
- ✦ ліквідація можливостей для великих корпорацій ухилятися від сплати податків за допомогою офшорних інструментів та схем;
- ✦ для збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок податків дозволити виїзну торгівлю без обмежень на найближчі 10–15 років;
- ✦ створення рівних умов для ведення бізнесу на основі перегляду наявних податкових пільг і винятків виведення з-під оподаткування, преференційних податкових режимів;
- ✦ реформування існуючих системи охорони здоров'я та освіти. Чому ми торкнулися їх, якщо мова йде про податки? Справа в тому, що останні десятиріччя в Україні спостерігаються тенденції до погіршення якості освіти та здоров'я майбутніх працівників. У кінцевому підсумку це призводить до зменшення бази оподаткування й до дедалі зростаючого відтоку людей за кордон. Так, сьогодні 10 працюючих в Україні утримують більше 11 пенсіонерів, а за підрахунками Інституту демографії, до 2050 р. в Україні співвідношення працюючих до пенсіонерів буде 10 : 15 [6], що може призвести до того, що кількість і рівень

податків перестануть відігравати суттєву роль у стимулюванні ВВП. Для підтвердження можна навести дані досліджень Світового банку, де зазначено, що найкращим способом зменшення тягара податків на трудові ресурси та їх вплив на зайнятість є реформування систем соціального забезпечення (перш за все, пенсійної системи та системи охорони здоров'я) [10].

У цілому ж вважаємо за доцільне підкреслити, що трансформації вітчизняного оподаткування мають бути системними та комплексними. Тобто мова має йти не про окремі заходи типу заміни податку на прибуток податком на виведений капітал, а, перш за все, про розробку та реалізацію обґрунтованої та комплексної реформи податкової системи за всіма напрямками з чітким розумінням наслідків податкових змін для платників податків, держави, суспільства. Крім того, не варто забувати про те, що, поряд із податками, надважливе значення також мають й інші критерії, які роблять економіку комфортною та дозволяють їй розвиватися, наприклад безпека, права власності та їх захист, корупція тощо. Отже, мова повинна йти не тільки і не стільки про реформу податкової системи, скільки про комплексність економічних реформ і трансформацію державної політики в цілому. Лише так можна досягнути сталого економічного зростання в Україні. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Букатюк У. Норма или препятствие росту. Не слишком ли высокие налоги в Украине // Espresso. 22.02.2018. URL: https://ru.espresso.tv/article/2018/02/22/norma_yly_prepyatstviye_rostu_ne_slyshkom_ly_vysokye_nalogy_v_ukrayne/
2. В Грузии налог для малого бизнеса снизят с 5% до 1% // Экономическая правда. 17.02.2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2018/02/17/634193/>
3. Добровольский О. Налог на выведенный капитал: за и против // Ліга. Закон. 2018. URL: http://msfz.ligazakon.ua/magazine_article/FZ001491
4. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: нові виклики. Київ, 2019. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uploads/assets/files/2019/Pdf/Analizshem-2019-FINAL.pdf>
5. Лавникевич Д. Даниил Гетманцев: всеобщее деклариование будет, как бы и кем бы это ни воспринималось // Деловая столица. 22.07.2019. URL: <https://www.dsnews.ua/economics/daniil-getmantsev-vseobshchee-deklarirovanie-budet-kak-by-17072019220000>
6. Литвин А. Сколько пенсионеров содержит каждый украинец: почему так плохо и кто получает 50 тыс. грн // Сегодня. 21.03.2017. URL: [- soderzhit-kazhdyy-ukrainec-pochemu-tak-ploho-ikto-zhivet-na-pensiyu-vyshe-50-tys-grn--987386.html
 7. Марчак Д. Кто заможный – платит больше. Яка податкова система потрібна Україні // Новое время. 28.10.2019. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/htozamozhniy-platit-bilshhe-yaka-podatkovaya-sistema-potribna-ukrajini-50050141.html>
 8. Налоги в мире. URL: <http://worldtaxes.ru/nalogi-v-mire/>
 9. Податок на виведений капітал може бути запроваджено з 1 січня 2021 року – Гетманцев // Новое время. 27.11.2019. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/finance/getmancev-rozpoviv-koli-v-ukrajini-vvedut-podatok-na-vivedeniy-kapital-novini-ukrajini-50055922.html>
 10. Налогово-бюджетная политика и экономический рост. Уроки для Восточной Европы и Центральной Азии. Всемирный банк. URL: \[http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1182779443519/Fiscal_Policy_and_Economic_Growth_rus_090507.pdf\]\(http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1182779443519/Fiscal_Policy_and_Economic_Growth_rus_090507.pdf\)
 11. 10 шокующих графиков, что покажут, сколько податків насправді платять українці і на які цілі держава витрачає ці кошти // BusinessViews. 29.01.2019. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/podatki-v-ukrajini-1913/>
 12. Черкашин В. Налог на выведенный капитал: 7 страшилек МВФ и где он перегибает // Ліга. Финансы. 05.12.2019. URL: <https://finance.liga.net/ekonomika/opinion/nalog-na-vyvedennyi-kapital-7-strashilok-mvf-i-gde-on-peregibaet>
 13. Doing Business 2019. Training for Reform. URL: \[https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf\]\(https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf\)
 14. Paying Taxes 2019 / World Bank Group. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Special-Reports/PwC---Paying-Taxes-2019---Smaller-19112018.pdf>
 15. The Global Competitiveness Report 2019 : Insight Report / ed. by Prof. Klaus Schwab. . URL: \[http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitiveness-Report2019.pdf\]\(http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitiveness-Report2019.pdf\)
 16. Morgan K., Prasad M. The Origins of Tax Systems: A French-American Comparison. *American Journal of Sociology*. 2009. Vol. 114. No. 5. P. 1350–1394. DOI: 10.1086/595948.](https://www.segodnya.ua/economics/enews/skolko-pensionerov-

</div>
<div data-bbox=)

REFERENCES

- Bukatyuk, U. "Norma ili prepyatstviye rostu. Ne slishkom li vysokiye nalogi v Ukraine" [Norm or Obstacle to Growth. Are Taxes Too High in Ukraine?]. Espresso. 22.02.2018. https://ru.espresso.tv/article/2018/02/22/norma_yly_prepyatstviye_rostu_ne_slyshkom_ly_vysokye_nalogy_v_ukrayne/
- Cherkashin, V. "Nalog na vyvedennyi kapital: 7 strashilok MVF i gde on peregibaet" [Withdrawal Tax: 7 IMF Horror Stories and Where It Goes too Far]. Liga. Finansy. 05.12.2019. <https://finance.liga.net/ekonomika/opinion/nalog-na-vyvedennyi-kapital-7-strashilok-mvf-i-gde-on-peregibaet>
- "Doing Business 2019. Training for Reform". <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/>

- media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf
- Dobrovolskiy, O. "Nalog na vyvedenny kapital: za i protiv" [Withdrawal Tax: Pros and Cons]. Liga. Zakon. 2018. http://msfz.ligazakon.ua/magazine_article/FZ001491
- Dubrovskiy, V., Cherkashyn, V., and Hetman, O. "Porivniálny analiz fiskalnoho efektu vid zastosuvannya instrumentiv ukhlyennia/unyknennia opodatkuvannia v Ukraini: novi vyklyky" [Comparative Analysis of the Fiscal Effect of tax Evasion / Avoidance Instruments in Ukraine: New Challenges]. Kyiv, 2019. <http://www.visnuk.com.ua/uploads/assets/files/2019/Pdf/Analizshem-2019-FINAL.pdf>
- Lavnikovich, D. "Daniil Getmantsev: vseobshcheye deklarirovaniye budet, kak by i kem by eto ni vosprinimalos" [Daniil Getmantsev: Universal Declaration Will Be, No Matter How and by Whom It May Be Perceived]. Delovaya stolitsa. 22.07.2019. <https://www.dsnews.ua/economics/daniil-getmantsev-vseobshchee-deklarirovanie-budet-kak-by-17072019220000>
- Litvin, A. "Skolko pensionerov sodержit kazhdyy ukrainets: pochemu tak plokho i kto poluchayet 50 tys. grn" [How Many Pensioners Each Ukrainian Contains: Why It Is So Bad and Who Receives 50 thousand UAH]. Segodnya. 21.03.2017. <https://www.segodnya.ua/economics/enews/skolko-pensionerov-soderzhit-kazhdyy-ukraintse-pochemu-tak-ploho-i-kto-zhivet-na-pensiyu-vyshe-50-tys-grn--987386.html>
- Marchak, D. "Khto zamozhnyi - platyt bilshe. Yaka podatkova systema potribna Ukraini" [Those who are Wealthy Pay More. What Kind of Tax System Does Ukraine Need?]. Novoye vremya. 28.10.2019. <https://nv.ua/ukr/biz/experts/hto-zamozhniy-platit-bilshe-yaka-podatkovaya-sistema-potribna-ukrajini-50050141.html>
- Morgan, K., and Prasad, M. "The Origins of Tax Systems: A French-American Comparison". *American Journal of Sociology*, vol. 114, no. 5 (2009): 1350-1394. DOI: 10.1086/595948
- "Nalogi v mire" [Taxes in the World]. <http://worldtaxes.ru/nalogi-v-mire/>
- "Nalogovo-biudzhethnaya politika i ekonomicheskii rost. Uroki dlya Vostochnoy Yevropy i Tsentralnoy Azii" [Fiscal Policy and Economic Growth. Lessons for Eastern Europe and Central Asia]. Vseмирnyy bank. http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1182779443519/Fiscal_Policy_and_Economic_Growth_rus_090507.pdf
- "Paying Taxes 2019". World Bank Group. <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Special-Reports/PwC---Paying-Taxes-2019---Smaller-19112018.pdf>
- "Podatok na vyvedeni kapital mozhe buty zaprovadzhenoz z 1 sichnia 2021 roku - Hetmantsev" [The Tax on Withdrawn Capital Can Be Introduced from January 1, 2021 - Hetmantsev.]. Novoye vremya. 27.11.2019. <https://nv.ua/ukr/biz/finance/getmantsev-rozpovivkoly-v-ukrajini-vvedut-podatok-na-vivedeniy-kapital-novini-ukrajini-50055922.html>
- "10 shokuiuchykh hrafkiv, shcho pokazhut, skilky podatki naspravdi platit ukraintsi i na yaki tsili derzhava vytrachaie tsi koshty" [10 Shocking Graphs That Will Show How Much Taxes Ukrainians Actually Pay and for What Purposes the State Spends These Funds]. BusinessViews. 29.01.2019. <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/podatki-v-ukrajini-1913/>
- "The Global Competitiveness Report 2019 : Insight Report". http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
- "V Gruzii nalog dlya malogo biznesa snizyat s 5% do 1%" [In Georgia, the Tax for Small Businesses Will Be Reduced from 5% to 1%]. Ekonomicheskaya pravda. 17.02.2018. <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2018/02/17/634193/>